

LECTIO DIVINA: EL PRÒLEG DE SANT JOAN

(Jn 1,1-18)

Joan Andreu Alcina

1. Ens posam amb un cor receptiu i assossegat davant Déu per fer possible que l'Esperit transformi el nostre interior

Començam, tots plegats, donant gràcies per totes aquelles coses bones que ens fan possible anar descobrint el sentit de la nostra vida.

Ho farem amb l'ajuda de Ramon Llull, que en el seu llibre *Amic e amat* ens mostra que l'amor és la vertadera dimensió de Déu i de la persona:

Demanaren a l'amic de qui era.

Respòs: - D'amor.

De què ets? D'amor.

Qui t'ha engendrat? Amor.

On vares néixer? En Amor.

Qui t'ha nodrit? Amor.

De què vius? D'amor.

Com et diuen? Amor.

D'on vens? D'amor.

On vas? A amor.

On estàs? En amor.

Tens altra cosa que amor?

Digué l'amic que en son amat tot era misericòrdia i justícia, i que per això

l'amor habita en l'esperança i l'esperança habita en l'amor.

2. Continuem amb la lectura del text que volem compartir en les nostres reflexions i pregàries

1 Al principi existia
el qui és la Paraula.
La Paraula estava amb Déu
i la Paraula era Déu.
2 Ell estava amb Déu al principi.
3 Per ell tot ha vingut a l'existència,
i res no hi ha vingut sense ell.
4 En ell hi havia la vida,
i la vida era la llum dels homes.
5 La llum resplendeix en la foscor,
i la foscor no ha pogut ofegar-la.
6 Déu envià un home que es deia Joan.
7 Vingué com a testimoni
a donar testimoni de la llum,
perquè per ell tothom cregués.
8 Ell no era la llum,
venia tan sols a donar-ne testimoni.
9 Existia el qui és la llum veritable,
el qui ve al món
i il·lumina tots els homes.
10 Era present en el món,
que per ell ha vingut a l'existència,
i el món no l'ha reconegut.
11 Ha vingut a casa seva,
i els seus no l'han acollit.
12 Però a tots els qui l'han rebut,
als qui creuen en el seu nom,
els ha concedit ser fills de Déu.
13 No han nascut
per descendència de sang,

ni d'un desig carnal,
ni d'un voler humà,
sinó de Déu mateix.

14 El qui és la Paraula s'ha fet home
i ha habitat entre nosaltres,
i hem contemplat la seva glòria,
glòria que ha rebut
com a Fill únic del Pare,
ple de gràcia i de veritat.

15 Joan dona testimoni d'ell
quan proclama:

«És aquell de qui jo deia:
El qui ve després de mi
em passa al davant,
perquè, abans que jo, ell ja existia.»

16 De la seva plenitud,
tots nosaltres n'hem rebut
gràcia rere gràcia.

17 La Llei fou donada per Moisès,
però la gràcia i la veritat
han vingut per Jesucrist.

18 A Déu, ningú no l'ha vist mai:
el seu Fill únic, que és Déu
i està en el si del Pare,
és qui l'ha revelat.

3. Començam la nostra reflexió¹

1. Introducció

Durant els anys següents a la mort de Jesús, el punt de referència de l'anunci cristià es va centrar en la proclamació de la resurrecció de Jesús. La confessió de Jesucrist com el *Senyor* o *Kyrios* que ha vençut la mort sintetitza el primer anunci de les recents formades comunitats. Juntament amb aquest primer anunci, amb el pas dels anys les comunitats cristianes senten la necessitat de sistematitzar la vida i la mort de Jesús en una narració més completa de la seva vida. Estam situats ja en les portes del naixement dels evangelis. La narració de Marc ens presenta un gènere literari nou: l'evangeli que ens narra «la bona nova de Jesús, el Messies, Fill de Déu» (Mc 1,1).

Seguint la tradició anterior, Marc ens conta que la mort i resurrecció de Jesús, presentades íntimament lligades, són aspectes fonamentals de la nostra fe. Aleshores, segons l'evangelista Marc, Jesús ja era el Messies quan actuava a favor dels malalts, dels famolencs i dels marginats; però aquest messianisme no fou reconegut fins que Jesús fou crucificat i la seva resurrecció fou experimentada pels primers testimonis.

Els evangelis de Mateu i de Lluc, seguint aquest nucli intern, ens van conduint a la descoberta de la fe en la filiació divina de Jesucrist. Jesús, progressivament viscut com el fill de Déu, va revelant la intimitat d'amor d'aquest Déu en la consciència

¹ Per a les reflexions següents tindrem especial esment a la *Catequesi sobre el pròleg de l'Evangelí de sant Joan* del papa Joan Pau II dictada a l'audiència general, el dimecres 3 de juny de 1987 (disponible a internet); també he recuperat l'homilia que vaig pronunciar a la Seu de Mallorca el dia 4 de gener de 2014.

dels seus deixebles i oients. El mateix Déu Pare va revelant i confirmant aquesta convicció que Jesús és el Fill de Déu. Déu Pare va mostrant a través de diverses teofanies la filiació divina de Jesús. En primer lloc en el riu Jordà i, més tard, en la transfiguració en el Tabor. Finalment, la revelació de la filiació divina de Jesús arriba als cors dels apòstols segons l'afirmació de Pere quan reconeix en Jesús el Messies enviat pel Pare, el Fill de Déu viu:

13 Després Jesús va arribar a la regió de Cesarea de Filip, i preguntava als seus deixebles:

--Qui diu la gent que és el Fill de l'home?

14 Ells respongueren:

--Uns diuen que és Joan Baptista; d'altres, Elies; d'altres, Jeremies o algun dels profetes.

15 Ell els pregunta:

--I vosaltres, qui dieu que soc?

16 Simó Pere li respongué:

--Tu ets el Messies, el Fill del Déu viu.

17 Llavors Jesús li va dir:

--Feliç de tu, Simó, fill de Jonàs: això no t'ho han revelat els homes, sinó el meu Pare del cel! (Mt 16, 13-17).

Aleshores, la principal aportació dels evangelistes Mateu i Lluc és la necessitat d'estendre la confessió del messianisme de Jesús fins al moment de la concepció virginal per l'acció de Déu en el ventre de Maria.

Doncs bé, la narració de sant Joan utilitzarà el mateix esquema dels evangelis de Marc, Mateu i Lluc, però, i aquí rau la nova perspectiva que ens aporta, conferint-li una base teològica fins aleshores no explicitada.

El pròleg de sant Joan és, si se'ns permet l'expressió, la història de Déu comunicant-se als homes. Joan ens introdueix en el misteri d'Aquell que per essència és relació viva i fecunda anomenada *Amor*.

2. *Sentit de l'Evangelí de Sant Joan*

Tot l'Evangelí de Joan cobra sentit a la llum d'aquesta fe en la filiació divina de Jesucrist. Especialment, aquesta fe és expressada per l'evangelista en el pròleg que estam comentant (Jo 1,1-18). El pròleg de l'evangelí de Joan és una síntesi que expressa la fe de les comunitats joàniques i, per extensió, de l'Església apostòlica que encara tenia present el contacte viu amb Jesucrist i que a través de la transmissió del primer anunci dels Apòstols (testimonis privilegiats que havien vist i escoltat personalment Jesús descobrint en ell la plena realització de tot el que l'Antic testament havia anunciat sobre el Messies esperat). Tota l'economia de salvació de l'antiga aliança havia arribat a mostrar-se plenament a la llum de les paraules i les obres de Jesús, especialment en virtut dels esdeveniments pasquals, on la identitat de Jesucrist es fa clara i comprensible.

D'aquesta manera, l'Evangelí de Joan mostra el testimoni més complet sobre Jesucrist com a Fill de Déu i revela el que més tard el Concili de Nicea expressarà amb l'afirmació de la consubstancialitat de Jesucrist amb Déu Pare. Des d'aquesta perspectiva, aquest evangelí permet al seu redactor «escrutar les profunditats de Déu» (1 Cor 2, 10) i plasmar-les per escrit en el pròleg.

3. *El pròleg de l'Evangelí de Joan és el resum clau en què la veritat sobre la filiació divina de Jesucrist s'ha expressat de manera plena*

«1 Al principi existia el qui és la Paraula. La Paraula estava

amb Déu i la Paraula era Déu. 2 Ell estava amb Déu al principi. 3 Per ell tot ha vingut a l'existència, i res no hi ha vingut sense ell» (Jo 1,1-3). «14 El qui és la Paraula s'ha fet home i ha habitat entre nosaltres, i hem contemplat la seva glòria, glòria que ha rebut com a Fill únic del Pare, ple de gràcia i de veritat» (Jo 1,14). «10 Era present en el món, que per ell ha vingut a l'existència, i el món no l'ha reconegut. 11 Ha vingut a casa seva, i els seus no l'han acollit» (Jo 1,10-11). «12 Però a tots els qui l'han rebut, als qui creuen en el seu nom, els ha concedit ser fills de Déu. 13 No han nascut per descendència de sang, ni d'un desig carnal, ni d'un voler humà, sinó de Déu mateix» (Jo 1,12-13). «18 A Déu, ningú no l'ha vist mai: el seu Fill únic, que és Déu i està en el si del Pare, és qui l'ha revelat» (Jo 1,18).

Aquell que «es va fer carn», és a dir, home en el temps, és des de l'eternitat el Verb del Pare, és a dir, el Fill unigènit que està en el si del Pare. És Fill «de la mateixa naturalesa del Pare», és «Déu de Déu». Del Pare rep la plenitud de la glòria. És el Verb per qui «totes les coses foren creades». És, doncs, l'expressió de totes les coses. D'aquesta manera, tot quant existeix li deu a Ell aquell *principi* de què parla el llibre del Gènesi: «Al *principi*, Déu va crear el cel i la terra» (Gn 1, 1). Aleshores, el qui era en el principi vora el Pare és, també, el principi de l'obra de la creació. El mateix Fill etern, que ve al món com a «Verb que es va fer carn», porta la plenitud a la humanitat. El Verb encarnat mostra la plenitud de la veritat perquè revela el Déu vertader a qui «ningú no ha vist mai», i porta la plenitud de la gràcia, perquè tots aquells que l'acullen reneixen en Déu i poden esdevenir fills de Déu. El Verb encarnat transforma la persona humana i fa que ella s'experimenti acollida per Déu com a filla. En definitiva, la presència de Déu en la persona humana es fa explícita, la desborda i la fa esdevenir autèntica filla de la Trinitat. Ara

bé, aquest esdevenir fill de Déu no es fa pels propis mèrits de l'home, ni per ser de la raça d'Israel, sinó pel fet de confiar i creure en Jesucrist, en confiar i creure en el Verb de Déu fet home que ens accepta i ens acull en el seu si.

4. *El pròleg de l'Evangelí de sant Joan expressa la plenitud de la revelació anunciada de manera velada en l'Antic Testament i plenament mostrada en la persona de Jesucrist*

El pròleg de l'Evangelí de Joan expressa l'acompliment en Jesucrist de tot quant s'havia dit en l'Antiga Aliança, començant pel llibre del Gènesi, passant per la llei de Moisès (cf. Jo 1,17) i els Profetes, fins als llibres sapiencials. L'expressió «el Verb» que estava en el principi en Déu, correspon a la paraula hebrea «*dabar*». Recollida amb la paraula grega «*logos*», l'evangelista Joan recull les dues dimensions que ja estan presents en l'Antic testament: la saviesa entesa com a «*designi*» de Déu sobre tota la creació i la «*paraula creadora*» que realitza aquest *designi*. Per altra banda, la coincidència amb la paraula '*Logos*' presa de la filosofia grega va fer possible la fecundació d'aquesta filosofia per la revelació bíblica. El resultat d'aquest procés fou el sorgiment de la filosofia cristiana.

Vegem amb més deteniment els aspectes bàsics d'aquest recorregut. En el llibre del profeta Isaïes podem llegir que «la paraula que surt dels meus llavis no tornarà a mi infecunda» (Is 55,11). D'aquí podem inferir que la Paraula de Déu no és tan sols paraula, sinó que realitza allò que significa, és realització (actualització) del sentit d'allò que expressa. «*A una paraula seva, tot començà; a una ordre d'Ell, tot existí*» (Sl 33,9); aleshores, «*que tots alabin el nom del Senyor; a una ordre d'Ell, tots foren creats*» (Sl 148,5). Per altra banda, en el llibre de la Saviesa es va mostrant una certa personificació de la saviesa que anticipa l'encarnació del *Logos* de Déu en

Jesucrist. Efectivament, en el llibre de la Saviesa podem llegir que «*la intimitat [de la Saviesa] amb Déu fa resplendir la seva noblesa; se l'estima el Senyor de l'univers. Iniciada en el coneixement de Déu, ella [la Saviesa] n'escull les obres*» (Sa 8,3-4). Seguint amb la mateixa línia de reflexió, «*amb tu hi ha la Saviesa, que coneix les teves obres i era present quan creaves el món: ella sap què et complau i què és conforme als teus manaments. Envia-la des de les altures santes del cel, fe-la baixar del teu trono gloriós, perquè treballi fent-me costat i jo conegui allò que et plau*» (Sa 9,9 – 10).

Ens trobam, doncs, molt a prop de les primeres paraules del pròleg de sant Joan. Més a prop encara es troben aquests versets del llibre de la Saviesa que diuen: «*Mentre un silenci tranquil embolcava l'univers i la nit era al bell mig de la seva carrera, la teva paraula totpoderosa, deixant els tronos reials, es va llançar des del cel com un guerrer implacable al mig del país destinat a l'extermini; brandava com una espasa esmolada el teu decret irrevocable*» (Sa 18,14-15). De totes maneres, aquesta Paraula que trobam en els llibres sapiencials i que des del principi està en Déu tan sols és considerada en relació amb el món creat que ella ordena i dirigeix (cf. Prov 8,22-27). En canvi, a l'evangeli de Joan la Paraula o Logos no tan sols està en Déu des del principi, sinó que es mostra íntimament unida a Déu sent Déu ella mateixa. «*El Verb era Déu*» i «*Ell és l'unigènit, que està en el si del Pare*», és a dir, el Verb és el Déu-Fill unigènit de Déu-Pare. En definitiva, el Verb és l'expressió pura de Déu en persona, és la irradiació de la seva glòria (cf. Hb 1,3), «*Déu de Déu*», «*consubstancial al Pare*».

5. *El misteri de l'home només s'aclareix en el misteri del Verb encarnat*

En unes precioses paraules i parlant de Crist, l'home nou, la Constitució *Gaudium et spes* promulgada pel Concili Vaticà

II fa l'afirmació següent: «*En realitat, el misteri de l'home tan sols s'aclareix en el misteri del Verb encarnat*» (GS 22).

Precisament el Fill unigènit de Déu, el Verb que es va fer carn, és aquell de qui Joan Baptista dona testimoni en el riu Jordà. Sobre Joan Baptista llegim en el pròleg: «*Déu envià un home que es deia Joan. Vingué com a testimoni a donar testimoni de la llum, perquè per ell tothom cregués. Ell no era la llum, venia tan sols a donar-ne testimoni*» (Jo 1, 6-8). Joan Baptista va venir per ajudar el poble d'Israel a descobrir la presència lluminosa de la Paraula de Déu. El testimoni de Joan Baptista certament fou tan important que alguna gent es pensava que, de fet, ell era el Messies esperat (cf. Ac 19,3; Jo 1,20). Per això, el pròleg explicita que Joan Baptista tan sols vingué per donar testimoni de la llum. I és que la llum és Jesucrist.

La llum plena i vertadera és Jesucrist perquè, efectivament, «*En ell hi havia la vida, i la vida era la llum dels homes*» (Jo 1, 4). Jesucrist és «[...] *el qui és la llum veritable, el qui ve al món i il·lumina tots els homes*» (Jo 1, 9). En definitiva, el misteri de l'home només s'aclareix pel misteri de Crist, és a dir, per la Paraula de Déu feta home que ha vingut a habitar entre nosaltres i en nosaltres.

6. *Principals conclusions*

Des d'una primera perspectiva (cristologia ontològica que es demana per la identitat real de Jesucrist), el pròleg de sant Joan ens desvetlla la resposta a la pregunta de qui és Jesucrist. Descubrim la identitat profunda de Jesucrist quan som capaços de reconèixer en Ell el Fill de Déu, la Paraula o Logos que des del principi sempre ha estat vora Déu Pare. I això, perquè Crist és Déu de Déu, consubstancial a Déu Pare. Des d'una segona perspectiva (cristologia soteriològica que

es demana per les implicacions i el sentit que Jesucrist té per a l'home), el pròleg que estam comentant ens mostra que Aquell que des del principi ha estat vora Déu Pare ha vingut al món per ser la llum i la font de vida dels homes. Tot i que aquest món no ha reconegut la Paraula feta home, tot i que les tenebres intenten apagar la seva llum, no ho aconsegueixen. La recerca de Déu, sempre nova, reneix en el cor de la persona humana. *No aconseguim viure sense Déu per molt de temps!*

En conclusió, el pròleg de l'Evangelí segons sant Joan sintetitza de manera meravellosa el punt nuclear i decisiu de la professió de fe del Déu revelat per Jesucrist: *El Verb, Déu de Déu i Fill unigènit de Déu, es va fer carn i habità entre nosaltres per aclarir-nos la pregunta sobre qui és l'home.*

7. Qüestions obertes per a la reflexió personal

Una vegada que hem fet tot aquest recorregut, podem plantejar tota una sèrie de qüestions obertes que ens permetin compartir entre tots les idees, els dubtes, les sensacions..., que ens ha suggerit a cadascun de nosaltres.

Aleshores, què vol dir que el misteri de l'home només pot ser aclarit en el misteri del Verb encarnat?

Som capaç de contemplar, d'experimentar la presència del Verb en totes les coses, en el meu cor i en la consciència de les persones?

M'he sentit alguna vegada fill de Déu? Quines implicacions té per a la meua vida sentir-me fill de Déu?

8. *Oració final*

Una vegada arribats al final d'aquest senzill però intens recorregut, acudirem, com al principi, a l'ajuda de Ramon Llull, que en el llibre *Amic e amat* ens convida a dirigir-nos a l'Amat amb les paraules següents que fan referència a Jesucrist:

*Digués, foll, quina és la creatura que té l'amor més gran
i més noble que hi ha?*

*Respòs: - Aquella creatura que és una amb el Creador,
és a dir, Jesucrist.*

*Per què? Perquè en Jesucrist el Creador no ha pogut crear
res més noble.*

Acabem, doncs, demanant a Déu que per la seva Paraula siguem capaços de trobar el sentit del nostre propi misteri perquè, transformats en fills de Déu Pare, participem i ajudem a participar els homes i dones d'aquest món en la llum de Jesucrist.

Amén.

***Consell, 27 de novembre
Festivitat de Ramon Llull***